

Körkérdések az országos önkormányzatokhoz

Mádl Ferenc köztársasági elnök ez év október 20-ára írta ki a helyhatósági és ezzel együtt a kisebbségi önkormányzati választásokat. Lapunk az alábbi kérdéseket intézte a hazai nemzetiségi országos önkormányzatok elnökeihez egy bő hónappal a választások előtt:

- Milyen alaphelyzetből indulnak az új választásokon, melyek az elmúlt évek tapasztalatai?
- Tervezik-e a kisebbségi önkormányzatok számának növelését? Miért?
- Kidolgoztak-e valamilyen stratégiát arra, hogy a nemzetiségüktől idegen önjelölteket kiszűrjék? Erősödött-e a civil szféra az elmúlt időszakban, támaszkodnak-e rá a választásokon?
- Tervezik-e intézmények átvételét, ill. milyen tapasztalataik vannak a már átvett intézmények működtetésével kapcsolatban?
- Mit szeretnének elérni az új választási ciklusban?

Intézményalapítás, parlamenti képviselő

Ebben a választási ciklusban 34+1 (fővárosi) helyi szerb kisebbségi önkormányzat működött. Ebből 14+1 a fővárosban. A helyi kisebbségi önkormányzatok lefedik a szerbek által lakott települések, a ma is hagyományos közösséggel rendelkező helységek több mint nyolcvan százalékát. A szerb kisebbségi önkormányzatok hét megye és Budapest területén található. A helyi szerb kisebbségi önkormányzatok döntő többsége (több mint 90%-a) az identitás őrzése szempontjából igen fontos munkát végzett, különös aktivitást mutatott a kulturális élet területén, a rendezvények szervezésében. A kultúra mellett a szerb nemzetiségi oktatás létrehozása, támogatása és védelme volt a legjellemzőbb működési területük. Tevékenységükre nem jellemző az – egyébként tévesen – etnobiznisznek nevezett jelenleg. Önkormányzataink egy kivételével szerb nemzetiségű és a szerb közösség által elismert személyekből állnak. Tagjaink általában még jogos honoráriumukat sem veszik fel elvégzett munkájukért, illetve kiesett jövedelmükért cserébe. *A fővárosi kerületi szerb önkormányzatoknak nagy szerepük van az országos és központi jelentőségű nagyobb projektek finanszírozásában (pl. a központi nyári nyelvi táborok költségeinek fedezése).* Országos rendezvényeinket gyakran szervezzük, valamely helyi szerb kisebbségi önkormányzat házigazda szerepével. Helyi önkormányzataink jelentős hányada ugyanakkor a mai napig nem rendelkezik a működés legelemibb tárgyi feltételeivel, s alárendeltje a települési önkormányzatnak. A helyi önkormányzatok tevékenységének jobb összehangolásával az anyagi források sokkal hatékonyabban és jelentősebb, – eddig anyagi korlátok miatt nem megvalósítható – projektek érdekében is felhasználhatók lennének. *Jelentős hiányosság a vertiká-*

lis jogi kapcsolat hiánya a helyi és az országos önkormányzatok között.

A következő időszakra a helyi szerb kisebbségi önkormányzatok számának szerény növelését tervezzük, mivel még nem teljes a szerbek lakta települések lefedettsége.

A civil szféra anyagiakban és szervezési kapacitásban mutatkozó hiánya, valamint a kisebbségi önkormányzati és egyesületi – jogilag meghatározott – kompetenciák egybecsúszása miatt nem tudott érdemben továbbfejlődni. A visszaélések elkerülése érdekében – jogszabályi lehetőségek hiányában – miután megismertük a kezdeményezések körét, politikai eszközökkel kívánunk élni.

Kevés intézménnyel rendelkezünk, így elsősorban nem intézményátvételben, hanem *alapításban* gondolkodunk. Jelenleg a *battonyai szerb általános iskola és óvoda átvételének lehetőségét vizsgáljuk.* Alapítás pedig: *egy központi könyvtár, világi múzeum, kutató intézet, kulturális centrum, könyvesbolt, pedagógiai központ, idősek otthona stb.* lenne.

A következő választási ciklusban nagyobb együttműködést, összetartást szeretnénk elérni a közösségen belül, megteremtve a *civil szféra s az önkormányzatok harmóniáját.* Szeretnénk – a már említett – intézményeket létrehozni, illetve átvenni, megvalósítani a kulturális autonómiát, döntően javítani a szerb nemzetiségi oktatás határfokát és színvonalát, országgyűlési képviselőt kapni, valamint megérni a szerb-magyar kisebbségvédelmi együttműködést.

Lásztity Péro
elnök

Rátermetett képviselőket a testületekbe!

Jelenleg 270 német önkormányzat működik ország-szerte, s mintegy 53 százalékuk kis településeken, amely nagyban meghatározza működési feltételeiket is. A kisebbségi önkormányzatok 85 százalékát közvetlenül választották meg, 3,5 százalékuk közvetett önkormányzatként működik, csaknem 8,3 százalékuk pedig megalakulása óta egyben települési önkormányzat is.

Javasoljuk, hogy a magyarországi németek *rátermetett jelöltjeiket minél nagyobb számban igyekezzenek bejuttatni a helyi önkormányzatok képviselőtestületeibe.*

Azokban a megyékben – *Baranya, Tolna, Veszprém* –, amelyekben erre esélyünk mutatkozik, célszerű a megyei önkormányzati választáson is listát indítani. Jelölő szervezetként elsősorban a *megyei szövetségek* ajánlhatók. A helyi önkormányzatokba, megyei közgyűlésekbe bejutó képviselők egyrészt döntéshozói szerepbe kerülnek, másrészt fontos közvetítői lehetnek a sajátos nemzetiségi érdekeknek e kisebbségi közössé-

gek és a testületek között. Mindenképpen elkerülendő azonban, hogy érdekütközés következzen be a képviselők és a német kisebbségi önkormányzatok között. Célszerű ezért, ha a jelöltállítás során a helyi német egyesületek – lehetőleg közösen – választják ki a bizalmukat élvező jelölteket, és a jelöltek is felvállalják a német egyesületi színekben történő indulást. Helyi és megyei szinten – a települési és megyei viszonyokhoz igazodva – megfontolandó esetleges választási szövetségek megkötése.

Alapcélként fogalmazzuk meg, hogy ott, ahol működik helyi német önkormányzat, a következő ciklusban is létrejöjjön. Ez alól csak néhány település jelent kivételt, ahol nincs német közösség, s az 1998-ban indult jelöltek a hiányos szabályozással visszaélve – csak az állami támogatás megszerzésére vagy kétes értékű politikai szerepvállalás becsvágyaitól vezérelve – indultak és alakítottak önkormányzati testületet. Az ilyen esetekben a *negatív kampány* is indokolt. Elsősorban a megyei szövetségek és a helyi egyesületek azok, amelyek felhívhatják a figyelmet az ilyen településekre, illetve jelöltekre, kérve a választópolgárokat, hogy ne támogassák ezeket.

A megyei szövetségek mérjék fel, melyek azok a települések, amelyeken indokolt újabb német önkormányzatokat választani, a *hangsúly* azonban ne a mennyiségen, hanem a *minőségen* legyen!

A jelöltállításban kapjanak nagyobb szerepet a civil szervezetek, a helyi egyesületek. A német nemzetiségi egyesület színeiben való indulás a jelölt számára is valós elkötelezettséget jelent a közösség iránt, ugyanakkor segíti a választók eligazodását és megnehezíti a kalandorok dolgát. Az egyesületek bemutatkozási lehetőséget biztosíthatnak a jelöltnek, ezzel is növelve ismertségét.

Az átvendő intézmények elsősorban az oktatáshoz kapcsolódnak. Köztük van a *Pécssett* működő *Német-Magyar Iskolaközpont*, mely 2003-ban saját beruházásunkban diáktothonnal bővül. Ugyancsak hasonló terveink vannak a *bajai Magyarországi Németek Továbbképző Központjával*, mely jelenleg közalapítványi fenntartású, a megye, a város, a mi Országos Önkormányzatunk és a helyi Német Önkormányzat támogatásával működik. Kulturális területen a *szekszárdi Német Színház és a tatai Német Nemzetiségi Múzeum* intézményi átvétele következhetne, amennyiben biztosítékot kapnánk a fenntartási költségek fedezetére is. Fontosnak tartjuk még egy *önálló pedagógiai intézet* létrehozását is.

Elvárásaink a 2002-ben megalakult új Országgyűléstől és Kormánytól:

Sürgős feladat a kisebbségi törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok reformja.

• Stabilizálni kell a kisebbségi önkormányzati rendszert. A választási szabályok módosításával minimalizálni kell a visszaélési lehetőségeket. Pontosítani kell a helyi és a kisebbségi önkormányzati testületek kompetenciaviszonyait, ki kell alakítani a ma szinte teljesen hiányzó szankciórendszert. Olyan finanszírozási megoldásokat kell kidolgozni, amelyek a ténylegesen ellátott közfeladatokhoz igazodnak. Meg kell teremte-

ni a kisebbségi önkormányzati középszint létrehozásának lehetőségét.

• Elsősorban az országos önkormányzatok számára kell olyan jogi és pénzügyi biztosítékokat teremteni, amelyek képessé teszik őket oktatási és kulturális intézmények működtetésére, fenntartására.

• Meg kell erősíteni a kisebbségi civil szférát. Az egyesületek támogatását ki kell vonni a politikai testületek (országgyűlési bizottságok) hatásköréből.

• Meg kell reformálni a kisebbségi feladatok finanszírozási rendjét. A rendelkezésre álló források bővítése mellett átláthatóbbá kell tenni a tárcák és háttérintézményeik költségvetési előirányzatainak felhasználását. A kisebbségi közalapítványt – mint a legjelentősebb állami forrásokkal rendelkező intézményt – meg kell szüntetni, a közalapítvány pénzeszközeinek felosztását az érintetteknek kell bízni.

A kisebbségi oktatást a kétnyelvűség és a tannyelvűség irányába kell fejleszteni.

• Biztosítani kell a szaktárgyak kétnyelvű és tannyelvű oktatására képes pedagógusok hazai képzését. Azokon a területeken, amelyeken ez nem megoldható, állami ösztöndíjakat kell biztosítani a szaktudás nyelvterületen való elsajátítására.

• Vissza kell állítani a kisebbségi oktatási állami kiegészítő normatívák felhasználási kötöttségét, és biztosítani kell a kisebbségi önkormányzatok ellenőrzési jogát.

• Az önkormányzati címzett és céltámogatási rendszerben elsőbbséget kell adni a nemzetiségi nevelési, oktatási intézmények (óvodák, iskolák, kollégiumok) bővítésének, létesítésének.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a nemzetiségi tan- könyv- és taneszköz fejlesztésre.

Az országos, regionális és megyei területfejlesztési tanácsokban biztosítsák a kisebbségek teljes jogú képviselőit!

Méltó helyet kell biztosítani a kisebbségnek a közszolgálati médiában.

Növelni kell a Magyar Rádió és a Magyar Televízió anyanyelvű műsorainak műsoridejét, a műsorok sugárzási idejét pedig olyan időpontokra kell helyezni, hogy valóban országszerte hallgathatók, nézhetőek legyenek. Javítani kell a technikai feltételeket, növelni a műsorkészítő műhelyek önállóságát. Mindkét intézmény teljes műsorfolyamában biztosítani kell a hazai kisebbségek tisztességes megjelenését.

Heinek Ottó
elnök

A kulturális anatómia megvalósítása

Jelenleg 74 horvát önkormányzat működik Magyarországon. A hazai horvátság elfogadta a kisebbségi önkormányzati rendszert, mivel eddig egyetlen önkormányzatunk sem szüntette meg a tevékenységét. A mostani kezdeményezések bizonyították, hogy a jelenleg is működő horvát kisebbségi önkormányzatok mellett 30 településen várható még horvát önkormányzat alapítása (szervezése). Olyan településekről van szó, ahol a hor-

vát nyelvű lakosság évszázadokon keresztül él, illetve olyan városokról, amelyekbe az elmúlt évtizedek során különböző migrációs folyamatok következtében nagyobb létszámban telepedtek le az autochton horvát nemzetiséghez tartozók. Csak olyan településeken kívánunk működtetni önkormányzatokat, ahol őshonos, horvátul beszélő és hagyományait ápoló horvátok élnek. A jelenlegi választójogi törvény nagyon liberális, de ennek ellenére azon leszünk, hogy a képviselő-testületekbe ne kerüljenek be oda nem illő személyek. Ez nemcsak politikai vagy erkölcsi kérdés. A magyarországi horvátság érdeke, hogy csak olyanok képviseljék egyéni és közösségi érdekeit, akik jól ismerik nyelvüket, történelmüket, gondolkodásmódjukat és lelkiségüket. Magyarország térképét böngészve megállapíthatjuk, hogy 80–85 önkormányzattal lefedhetjük a horvátok által is lakott településeket. Nincs szándékunkban formálisan és csak a központi költségvetés támogatására számító, s így ösztönzött önkormányzatokat létrehozni. Ezek ugyanis csak rövid távon működhetnek. Az eddigi tapasztalatok alapján úgy véljük, hogy a kisebbségi önkormányzati modellt tovább kell finomítani, építeni. Az erről szóló törvényeket, rendeleteket úgy kell módosítani, hogy önkormányzataink a választópolgárok elvárásainak és a modern társadalom kihívásainak is megfeleljenek. Az egészséges jövőképpel rendelkező és a valóság talaján álló kisebbség a XXI. században nem elégzik meg csak a folklorisztikus jegyekkel, hanem joggal követel helyet a politikai közéletben, a tudományos életben, a határon átnyúló és a regionális nemzetközi kapcsolatokban is. A kisebbségi önkormányzatok eddig még sokszor nem találták meg a helyüket a politikai-adminisztratív mechanizmusokban, nincsenek tisztában jogaikkal és kötelelességeikkel. Nem építették ki a kívánatos, kreatív kapcsolatokat a helyi önkormányzatokkal. Ez természetesen fordítva is igaz, mert a „nagyobb testvérnek” sem mindig érdeke a kisebbségi önkormányzat működése. Aktivitásának ugyanis anyagi vonzata és feltétele van.

Sajnos a helyi önkormányzatok csak ritka esetben adhatnak finansiális támogatást önkormányzatainknak, amelyek a központi költségvetésből kapott pénzekből (évente kb. 650 000 Ft) működhetnek. Más bevétel hiányában ez nagyon kevés! Az eddigi tapasztalatokat összesíteni, tanulmányozni kell, majd ennek szellemében még a mostani országgyűlési ciklusban módosítani az ezt szabályozó törvényeket, rendeleteket. Remélem ebben a kérdésben egységes lesz a parlamenti pártok politikai akarata, amit eddig oly sokszor hiányolunk, amikor a hazai kisebbségek érdekeiről volt szó. A kisebbségi lét fontos része a *civil szféra*, mert a kulturális hagyományok ápolása elképzelhetetlen a településeken működő *kultúracsoporthok, klubok* nélkül. Ezek összehangolását az előttünk álló időszakban még inkább átveheti a *Magyarországi Horvátok Szövetsége*, amellyel Országos Önkormányzatunk jó kapcsolatokat épített ki. A hagyományok ápolására is lényegesen több pénzt kell biztosítani mint eddig. Ez is országos érdek, mert a sokszínű nemzetiségi kultúrák gazdagítják a többségi nemzet kultúráját.

Úgy vélem, hogy a kisebbségi önkormányzati rendszer és a civil szféra működési feltételeinek biztosítása érdekében *felül kell vizsgálni az eddigi támogatási, finanszírozási rendszert*. Tudniillik a hazai kisebbségek – általában joggal – megjegyzik: a politikai hatalom kettős mércével mér, amikor a hazai kisebbségekről és a határon túli magyarságról van szó. Számos írónk, költőnk, kutatónk, sportolónk eredményei bizonyítják, hogy a magyarországi horvátok mennyire gazdagították a magyar kultúrát is. Vértüket, életüket sem sajnálták, ha a történelem viharai úgy kívánták. Elég csak a horvátok által is lakott települések háborús emlékszóbrain található családneveken végignézni. Nem egy élősködő, tenyerét nyújtogató népcsoportról van tehát szó, hanem dolgozó, szorgalmas és becsületesen adózó, az országot gyarapító emberekről. Ezért érthetetlen számunkra, hogy elsősorban anyagi okokra hivatkozva, nem tudunk irodalmi folyóiratot indítani, nem vagyunk képesek a kutató központot zökkenőmentesen működtetni, a színház tevékenységét biztosítani.

A kisebbségi önkormányzatok közül az *Országos Horvát Önkormányzat, a „kísérleti nyúl”* szerepét átvállalva, elsőnek vett át saját fenntartásba oktatási intézményt: az általános iskolát Hercegszántón. Volt időszak, hogy emiatt a csőd szélére kerültünk, mert a mai napig nem tisztázódtak az intézmények alapításával, illetve átvételével kapcsolatos mechanizmusok és feltételek. Egyszerűen hiányoznak az erre vonatkozó jogszabályok és finanszírozási automatizmusok. Megfelelő intézmények nélkül pedig nehezen beszélhetünk kisebbségi önkormányzati rendszerről. Ha az intézmények működtetésére megfelelő biztosítékok lennének, akkor önkormányzatunk elsősorban országos jellegű intézményeket venne át. A hercegszántói iskola átvétele viszont óvatosságra intett, és figyelmeztetett bennünket, hogy az elmélet és a gyakorlat között – még az oly sokat emlegetett pozitív diszkrimináció ellenére is – nagyon sokszor nincs meg a kellő összhang. Megfelelő politikai akarattal és csekély anyagi ráfordítással pedig meg lehetne oldani az intézményi háttérrendszer gondjait. Való igaz, hogy a kisebbségi sorban élők gyakran érzékenyebben reagálnak bizonyos dolgokra, de derűlátásunk töretlen. Az Országos Horvát Önkormányzat Közgyűlése ebben a mandátumban nagy gondot fordított a *kulturális autonómia kiépítésére*. Többen megjednek az autonómia szótól, pedig ez nem más, mint egy fejlett demokráciára jellemző, az adott kisebbség s a többségi nemzet közötti egészséges, kölcsönös megértésen és tolerancián alapuló párbeszéd eredménye. Nem irányul tehát semmi és senki ellen. Egyszerűen arról van szó, hogy a *kisebbségek saját maguk akarják sorsukat irányítani és kezelni*. Az őszi választások után, az új összetételű horvát közgyűlés valószínűleg folytatni fogja a kulturális autonómia kiépítését, aminek egyik alapfeltétele a létfontosságú intézmények zökkenőmentes működésének biztosítása. Ehhez viszont a parlamenti pártok támogatása, segítsége és politikai akarata szükséges.

Dr. Karagics Mihály
elnök

Jogi és pénzügyi garanciára várva

Magyarországon jelenleg tíz szlovén kisebbségi önkormányzat működik, nagyjából egyforma hatékonysággal. Annak ellenére, hogy a legutóbbi választáson létrejött önkormányzatok közül némelyiknek az első két évben még voltak gondjaik, az Országos Szlovén Önkormányzat minden tőle telhető erkölcsi és anyagi segítséget igyekezett megadni.

A szlovén kisebbségi önkormányzatok számának növelését nem tervezzük, mivel ahol nagyobb számban élnek szlovének, ott mindenütt működnek kisebbségi önkormányzatok. Vannak városok, megyék, ahol néhány tízfős szlovén közösség él, így előfordulhat, hogy ennek ellenére a jövőben egy-két önkormányzattal több fog létrejönni.

Jelenleg javában folyik a felkészülés a választásokra. Igyekszünk kiszűrni az önjelölteket. Az Országos Szlovén Önkormányzat mellett – kezdettől fogva – a korábban megalakult legnagyobb hazai szlovén civil szervezet, a *Magyarországi Szlovének Szövetsége* is folytatja a tevékenységét.

Az önkormányzatunk által átvett intézmények közül a *Szentgotthárdi Szlovén Rádió* működésével, illetve finanszírozásával kapcsolatban ez idáig meglehetősen kedvezőtlenek a tapasztalataink. Ez óvatosságra int bennünket. *Nemzetiségi kis iskoláinkat is szívesen átv vennénk*, de csak megfelelő jogi és pénzügyi garanciák mellett.

Bízunk abban, hogy a megalakult kisebbségi önkormányzatokon keresztül sikerül továbbra is erősíteni a szlovén identitást, s az átvett intézmények számára a folyamatos működéshez sikerül megteremtteni a megfelelő alapokat.

Ropos Márton
elnök

Ukránok a választások küszöbén

A magyarországi ukránok csak 1998-ban indultak az önkormányzati választásokon, és azon is csak a *Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület* képviselőjelöltjei nyertek – Budapesten a IX és a IV. kerületekben, valamint Komáromban és Szegeden –. Ezek a helyi önkormányzatok szervezetten, sikeresen működtek, támogatták őket a fővárosi és országos önkormányzatok is. A támogatásnak sok formája közül kiemelném a közös rendezvényeket, a lebonyolítás anyagi támogatását is. Eredménynek tekintem, hogy az elmúlt négy évben békés körülmények között megszilárdult az ukrán kisebbségi önkormányzati rendszer.

Igazuk lett azoknak a különböző szintű állami tisztviselőknél, akik figyelemmel kísérték egyesületünk

működését és arra bíztattak minket, hogy *erősítsük civil szervezeteinket*, valósítsuk meg közösen nyelvi táborainkat, jelentessük meg kiadványainkat, folyóiratunkat, működtessük a vasárnapi iskolát, hozzunk létre emlékhelyeket, az Ukránisztikai Intézetet, működtessünk ifjúsági tánccsoportot és így tovább. Igazuk lett, mert mindezek költségeit közösen koncentráltabban tudtuk felhasználni.

Tapasztalatainkat összegezve: élni tudtunk a kulturális autonómia biztosította lehetőségekkel. Az Egyesületünk tizenegy éves múltja tekint vissza, tagjai alkotják a mi *valós civil bázisunkat, működése elválaszthatatlan az önkormányzatokétól*.

Gyakran kérdezték tőlem, hogy hány ukrán él ma Magyarországon, mire én mindig azt válaszoltam, mintegy három és hatezer között van a számuk. Örülök, hogy a 2001. évi népszámlálási adatok igazoltak engem, hiszen az eredmények tanúsága szerint 5070 ember vallotta magát ukránnak. Ezzel, létszámunkat tekintve a hatodik helyet foglaljuk el a magyarországi nemzetiségek sorában és ez az eredmény semmissé teszi az egyesek által használt „virtuális kisebbség” megbélyegzést is.

Az idei választásokra *megháromszorozódtak az ukrán kisebbségi önkormányzati kezdeményezések, tizenhat helyen készülnek a választásokra*. Sajnos nem csupán Egyesületünk színeiben, hanem talán éppen visszaélve a lehetőséggel, mások is. Mindenesetre *ukrán nyelven levelet* írtunk mindenhová, ahol kezdeményezés született, és ahonnan nem kaptunk választ, jó okunk van azt feltételezni, hogy ott nem igazán az ukrán nemzetiséghez tartozókról van szó. (Például a Pécsett működő Orosz-Magyar Baráti Társaság tagjai is ukrán kisebbségi önkormányzat választását kezdeményezték.) Szerencsére nem ez a jellemző és bízunk abban, hogy akik esetleg rossz szándékkal közelednek hozzánk, nem tudják a jó szándékú többség eddig elért sikeres munkáját befolyásolni.

Ami terveinket illeti, szeretnénk nem csupán az ukránoknak, de a többségi magyar nemzet és a többi kisebbség számára is hasznos munkát végezni. Hagyományos programjaink mellett elsősorban a *vasárnapi iskola-hálózatot szeretnénk bővíteni és megerősíteni*, tapasztalataink szerint ugyanis erre lehet alapozni az identitástudat megőrzését.

A tudományos életet is szeretnénk felvirágoztatni, régi álmunk, hogy felépítsünk egy *ukrán templomot*. De ehhez nem elég a közös akarat, összefogás, és anyagi támogatás is szükséges.

Hartyányi Jaroslava
elnök

(Összeállításunkban a lapzártáig érkezett válaszokat közöljük.)